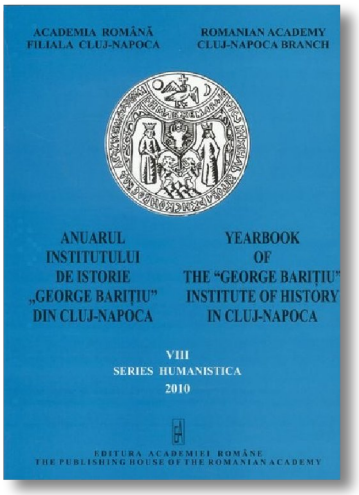

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca Series *Humanistica*

humanistica.ro

Gândirea cu susu-n jos – o gândire nouă pentru o lume nouă. Punerea problemei

Aurel Negucioiu

How to cite this article:
Negucioiu, Aurel (2010) *Gândirea cu susu-n jos – o gândire nouă pentru o lume nouă. Punerea problemei*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 8, pp. 251–260. DOI: 10.5281/zenodo.22965994

© 2010: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

ECONOMIE ŞI DREPT

GÂNDIREA CU SUSU-N JOS – O GÂNDIRE NOUĂ PENTRU O LUME NOUĂ. PUNEREA PROBLEMEI

Aurel Negucioiu

Facultatea de Ştiinţe Economice din Cluj-Napoca
Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir" Bucureşti

Abstract. *"I think, therefore I exist". The human thinking is an extremely complex process of the brain, its form of action and manifestation. The human being reflects the surrounding reality through thinking, and the latter configures, in one way or another, the image of different human states or actions. An Indian proverb says that deeds follow ideas just as the cart wheels follow the trails of the oxen. Confidently enough, we can say that people's deeds and actions are the concrete manifestation and embodiment of their thought which always precedes them.*

The thought, the human thinking, reflects and imagines. It also conceives conceptualizes and, by means of words, concepts and new models, it formulates ideas, paradigms and theories. Thus, it gets externalized, on the one hand and, on the other hand, it makes its way into the wide world.

The history of the human society gives irrefutable proof that the role of thinking in the evolution of the human being, of the human society has gained in importance along with their development. Nowadays, more than ever, mankind cannot live without ideas, without the process of thinking.

The forms of manifestation of the human thinking are becoming more and more numerous and varied. Our communication dwells now on a so-called ***reversed thinking*** *or* ***upside down thinking*** *which is spreading more and more in today's society which is also characterized as an upside down society. So is its* ***state****.*

After a very brief journey into ***the history*** *of this type of thinking, we approach the distinctive signs of this form of thinking, on the operation mechanism, on the contribution already inscribed in its assets, as well as on the opportunities and probable possibilities which it opens towards different fields of the scientific knowledge.*

Key words: *thought, thinking, words, concepts, language, movement, change, discontinuity, rational, irrational, irrationality, reason, non-reason, discontinuous change, gradual/graded change, comfortable change, reversed thinking, upside down thinking, upside down state, upside down society.*

An. Inst. de Ist. „G. Barițiu" din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. VIII, 2010, p. 251–260

1. **INTRODUCERE**

Potrivit *Dicţionarului explicativ al limbii române*, una dintre semnificaţiile, unul dintre sensurile cuvântului, noţiunii de *introducere* este acela de „capitol al unei lucrări sau o parte de la începutul ei, în care se prezintă, în linii generale, intenţiile acesteia, elementele sau noţiunile fundamentale necesare înţelegerii ei; introducţie."

Procedând şi noi în mod asemănător, vom răspunde succint la unele *întrebări*, care sperăm să uşureze înţelegerea ideilor, paradigmelor şi consideraţiilor care vor urma.

De ce această temă şi de ce un asemenea titlu? Pentru că de o bucată de timp lumea parcurge un profund şi complex proces de înnoire, de *schimbare discontinuă*. Mai mult decât atât. Aşa cum notează cunoscutul profesor Charles Handy, „schimbarea discontinuă este *singura cale de progres* pentru o societate bazată pe nişte făgaşe fixe, una care s-a obişnuit cu cărările bătute şi cu ochelarii ei de cal şi care preferă căile ei uzuale, indiferent de cât de anoste ar fi, *drumurilor neumblate* şi noilor modalităţi de a privi lucrurile"[1]. Deci, lumea se înnoieşte. *Mecanismul* îl constituie *schimbările discontinue*. Înnoirea este,într-un anumit sens, *atotcuprinzătoare*; ea cuprinde atât faptele, cât şi ideile, acţiunea şi gândirea, teoria şi practica. *O gândire nouă pentru o lume nouă* este, în înţelegerea noastră, *EMBLEMA* sub care se desfăşoară mişcarea societăţii în ansamblul său şi al principalelor ei structuri, înaintarea ei pe treptele scării istorice a progresului. „Schimbarea discontinuă – scrie Charles Hardy – necesită o gândire discontinuă. Dacă noua ordine a lucrurilor este diferită de cea veche, şi nu doar o îmbunătăţire a ei, atunci este necesar *să considerăm totul într-o manieră nouă*. Ideile noi chiar pot fi semnalate prin *cuvinte noi*. Cu totul firesc, *gândirea discontinuă inversată* nu s-a bucurat niciodată de popularitate în rândul promotorilor continuităţii şi a status quo-ului."[2] Acelaşi savant numeşte noua gândire *gândire întoarsă cu susul în jos*[3] şi noua societate *societate cu susu-n jos*[4].

Expresiile conceptuale din care se compune titlul intervenţiei noastre sunt mărturisit împrumutate din *Epoca iraţiunii* mai sus menţionată. Şi totuşi, de ce? Pentru caracterul său deosebit de *incitant*, pentru caracterul său *aparent* sau *real paradoxal* şi, nu în ultimul rând, pentru *înrâurirea* pe care o poate exercita asupra gândirii şi acţiunii, asupra „ştiinţei care cunoaşte" şi asupra „ştiinţei care acţionează".

2. **CONŢINUTUL PRINCIPAL AL EXPRESIEI**

Ce reprezintă *gândirea cu susul în jos*, *gândirea discontinuă inversată* sau *gândirea întoarsă* sau chiar *gândirea răsturnată* în înţelegerea celor care au practicat-o şi au descris-o ca un *mod nou de gândire*, o *formă* specifică de gândire?

[1] Charles Handy, *Epoca iraţiunii*, Bucureşti, Edit. Codecs, 2007, p. 86 (subl.ns. – AN).
[2] *Ibidem*, p. 22 (subl.ns. – AN).
[3] *Ibidem*, p. 22–24 şi 66.
[4] *Ibidem*, p. 225.

În rândul trăsăturilor sale definitorii, Charles Handy înscrie următoarele[5]:

„*Gândirea cu susul în jos* ne arată că ar trebui *să încetăm* să mai vorbim şi să ne mai gândim la angajaţi şi angajare în termenii aceştia. În fond este vorba de nişte cuvinte care au intrat în limba noastră de mai mult de o sută de ani. Dacă definim munca drept o activitate care, parţial, se plăteşte, atunci oricare dintre noi este muncitor pe durata celei mai mari părţi a vieţii noastre biologice. Dacă fiecare dintre noi ar fi tratat pe parcursul vieţii active ca un liber profesionist, atunci, în mod logic, nu ar ajunge niciodată fără un loc de muncă. Ar putea să fie sărac, dar acest lucru se poate îndrepta. Cuvintele «pensionare» şi «şomaj» utilizate doar ca elemente contrastante la «angajare» ar înceta să mai prezinte vreo utilitate."

„*Gândire inversată* ne arată că, dacă am plasa *întreaga populaţie* în sistemul de asistenţă socială, nimeni nu ar mai fi invidios pe cei care beneficiază de ea. Aceasta nu înseamnă că nimeni nu ar mai trebui să muncească, ci că toţi am primi, în principiu, un «dividend social» iniţial, care să fie restituit progresiv pe măsură ce ajungem să producem şi să câştigăm bani."

„*Gândirea inversată* ne face să ne minunăm prin ce vrajă s-a ajuns să se stabilească durata săptămânii de lucru de patruzeci de ore uniform de-a lungul a cinci zile. De ce nu putem opta pentru 2.000 de ore de muncă normală pe an distribuite în segmente de durată diferită?"

„*Gândirea inversată* ne face să observăm că mariajele din secolul XIX durau, în medie, cam 15 ani şi cam tot atât în secolul XX. Înainte, cauza era moartea unuia dintre soţi, acum este divorţul. Ar trebui oare ca toate relaţiile, inclusiv cele prevăzute prin contractele de angajare, să aibă o durată determinată?"

„*Gândirea inversată* ne sugerează că ar fi preferabil să reccompensăm anumiţi experţi pentru a *nu*-şi exercita talentele. În prezent, dentiştii sunt plătiţi pentru fiecare tratament aplicat. Aceasta duce la tentaţia inevitabilă de a le spune pacienţilor că au nevoie să fie trataţi. Dacă recompensele pecuniare ar fi legate de numărul de guri sănătoase din raza de acţiune a cabinetului respectiv, nu de cel al celor bolnave, am putea ajunge să avem mai puţină nevoie de dentişti şi nişte dinţi sănătoşi. Tot aşa, *gândirea inversată* remarcă faptul că sistemul naţional de sănătate funcţionează şi îi recompensează pe membrii săi ca şi cum ar fi un sistem naţional de boală şi se întreabă, în consecinţă, dacă situaţia nu ar putea fi *inversată*."

„*Gândirea inversată* sugerează că lucrul de care am avea nevoie, în locul programei naţionale de învăţământ, ar fi o *programă individuală* pentru fiecare copil în parte, alcătuită, poate, după nişte linii directoare comune, dar care să fie exprimată într-un contract oficial între familie şi şcoală."

„*Gândirea inversată* se întreabă dacă mai mulţi bani pentru muncă mai multă este întotdeauna modalitatea cea mai potrivită ca recompensă generală pentru toţi oamenii şi în orice situaţie, sau dacă, în anumite momente ale vieţii, nu ar fi la fel de salutară acordarea de mai mult timp liber."

[5] *Ibidem*, p. 24–27 (subl.ns. – AN).

„*Gândirea inversată* se miră dacă norma pentru fiecare este o *singură carieră* sau un singur tip de muncă prestată. De ce nu avem câte *trei cariere*, care să ne permită să trecem progresiv *de la energie mai multă la mai multă înțelepciune* pe măsură ce trec anii?"

„*Gândirea inversată* se întreabă dacă asistenții sunt întotdeauna mai tineri decât coordonatorii sau superiorii lor. De ce nu s-ar putea recalifica oamenii la jumătatea vieții, pentru a deveni asistenți cu normă parțială pentru doctori, profesori, asistenți sociali şi avocați, nişte para-profesionişti care să le permită profesioniştilor respectivi să se dedice acelor activități care solicită un grad mai mare de specializare?"

„*Gândirea inversată* se întreabă de ce, în majoritatea țărilor, accesul pe şosele e gratuit, în timp ce mersul cu trenul este scump şi dacă nu ar fi oare mai bine să fie pe dos, cum aproape se întâmplă în Italia."

„În interiorul organizațiilor, *gândirea inversată* observă că, în prezent, autoritatea trebuie câştigată de la cei asupra cărora se exercită şi că până şi sistemele oficiale de evaluare din unele organizații *sunt întoarse acum invers*, *permițând subordonaților să-şi evalueze şefii*."

„*Gândirea inversată* observă că nu peste mult timp vom avea mai mulți oameni care lucrează în *afara organizațiilor* decât *în* ele şi că, încă de pe acum, organizațiile angajează nenmijlocit nu mai mult de un sfert din numărul celor legați într-un fel sau altul de produsul sau serviciul pe care îl furnizează."

„*Gândirea inversată sugerează* că ar fi mai bine, prin urmare, ca oamenii să fie plătiți pentru munca pe care o prestează, nu pentru timpul petrecut la serviciu, din cauză că timpul nu poate fi măsurat dacă ei nu sunt la vedere sau în interiorul organizației."

Aşa cum subliniază însuşi Charles Handy, cele spuse nu epuizează conținutul expresiei conceptuale „gândirea inversată cu susul în jos"[6]. Această expresie conceptuală are o sferă de cuprindere mult mai extinsă şi cu un conținut mult mai bogat. Mai mult decât atât. În înțelegerea noastră, ea este şi rămâne *permanent deschisă* şi în stare să absoarbă noi componente. Explicația este relativ simplă: ea se află în *discontinuitatea schimbărilor, a transformărilor – în condițiile în care* atât *rațiunea*, cât şi *irațiunea* există şi se manifestă în forme *inversate*: sau, ceea ce înseamnă acelaşi lucru, sunt *inversate*. Şi chiar dacă „într-o epocă a «irațiunii» inversate nu poate – după cum ne spune Ch. Handy – exista nicio certitudine"[7], „chiar dacă, la prima vedere, ea apare mai degrabă ca un soi de sfârşit al tuturor veacurilor", ea este cu toate acestea „o vreme a oportunităților"[8].

Ajungând aici, simțim nevoia să revenim asupra *conținutului*, *asupra semnificațiilor titlului*, gândurilor noastre pe care le transcriem şi aici: ● *Gândirea cu susu-n jos. O gândire nouă pentru o lume nouă.* ● Într-o primă şi generală tălmăcire, expresia menționată ne spune că „gândirea inversată cu susul în jos" este o gândire *nouă*, un *nou* mod *de gândire*, *o nouă* modalitate de căutare, de

[6] *Ibidem*, p. 27 şi urm.
[7] *Ibidem*, p. 27–28.
[8] *Ibidem*, p. 28 (subl.ns. – AN).

descoperire, de descriere, de interpretare şi explicare a *adevărului* în legătură cu obiectul cunoaşterii şi/sau obiectivul acţiunii. Şi de abia acum apare o problemă nouă – cu caracter paradoxal, cel puţin la prima vedere –, şi anume: nu este normal, nu este corect sau mai corect să spunem o gândire *nouă* pentru o lume nouă, superioară altor forme, moduri – tipuri de gândire. Este *gândirea* ce se află într-o ordine firească, *cu capul în sus*, cu *susu-în sus* aşezată pe picioarele ei? Şi aceasta cu atât mai mult cu cât gândirea cunoaşte asemenea forme sau tipuri în prezent, şi a cunoscut şi în trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat.

Din câte se pare, *gândirea nouă* a constituit *înainte mergătoarea* care a luminat înaintarea societăţii omeneşti pe treptele scării istorice a progresului. Pentru ilustrare şi numai pentru ilustrare, notăm marile descoperiri ale marilor gânditori antici din Grecia şi Roma, la care adăugăm pe Nicolaus Copernicus, care a elaborat şi, pe baza propriilor sale observaţii astronomice, a fundamentat ştiinţific *concepţia heliocentrică*, potrivit căreia soarele se află în centrul Universului nostru, iar Pământul, împreună cu celelalte planete, se rotesc în jurul acestuia şi în jurul propriilor lor axe. Menţionăm imediat pe Galileo Galilei, adeptul concepţiei heliocentrice, care, silit de inchiziţie să-şi retracteze ideile, ar fi rostit în 1633 expresia celebră „Eppur si muove" (şi totuşi se mişcă) şi care a fost reabilitat de Biserică abia în 1992. Din această înşiruire nu pot lipsi René Descartes (*dubito ergo cogito* – „mă îndoiesc, deci cuget" şi *cogito ergo sum* – „cuget, deci exist"), K. Marx, J. M. Keynes, S. Freud, A. Einstein, Lester Brown şi mulţi, mulţi alţii.

Aici este locul să amintim că Marx considera că Hegel a aşezat dialectica cu capul în jos şi el dorea să corecteze acest „neajuns". „Metoda mea dialectică este – scria Marx în *Postfaţa* la ediţia a doua a volumului I al *Capitalului*, în ceea ce priveşte baza ei – nu numai diferită de cea a lui Hegel, ci este *exact opusul ei*. Pentru Hegel, procesul gândirii, pe care, sub denumirea de idee, el îl transformă chiar într-un subiect de sine stătător, este *demiurgul realului*, care nu constituie decât *forma de manifestare exterioară* a acestuia. La mine, dimpotrivă, *idealul* nu este nimic altceva decât *materialul* transpus şi tradus în capul omului.

Latura mistificatoare a dialecticii hegeliene am criticat-o acum aproape 30 de ani, într-o vreme *când aceasta era încă la modă*. Dar tocmai în timp ce lucram la primul volum al *Capitalului*, epigonii ţâfnoşi, aroganţi şi mediocri, care dau astăzi tonul în lumea cultă a Germaniei, şi-au luat obiceiul de a-l trata pe Hegel aşa cum pe vremea lui Lessing bunul Moses Mendelssohn l-a tratat pe Spinoza, şi anume ca pe un «câine mort». De aceea m-am declarat deschis discipol al acestui mare gânditor şi, în capitolul despre *teoria valorii*, *am cochetat* chiar, pe alocuri, cu *modul* de *exprimare* specific lui Hegel. *Mistificarea* dialecticii de către Hegel n-a împiedecat totuşi ca el să fie acela care să facă pentru prima oară o *expunere atotcuprinzătoare* şi *conştientă a formelor ei generale* de mişcare. La Hegel *dialectica este aşezată pe cap*. *Ea trebuie aşezată pe picioare*, pentru a descoperi sub învelişul mistic *sâmburele* raţional."[9]

[9] Karl Marx, *Capitalul*, vol. I (*Procesul de producţie a capitalului*), în Marx-Engels, *Opere*, vol. 23, Bucureşti, Edit. Politică, 1966, p. 27 (subl.ns. – AN)

3. **SOCIETATEA CU SUSU-N JOS**

Gândirea inversată cu susul în jos nu este singura structură a societății, a lumii contemporane. O radiografie a realităților societății din zilele noastre evidențiază şi atestă că aceasta este, dacă ne putem astfel exprima, o *stare* şi *caracteristică generală* a societății şi lumii contemporane.

Schimbările discontinue – discontinuitatea – cuprind(e) întregul spațiu geoeconomic, geo-social şi geocultural al societății, al întregii lumi contemporane, şi profunzimea lor este deosebit de mare şi cu implicații şi consecințe nu de puține ori imprevizibile sau chiar opuse unor prognoze anterioare.

Pentru ilustrare, vom prezenta o mică listă cu asemenea caracteristici. Apelăm înainte de toate la Peter Drucker[10].

● Timp de mai bine de un secol – începând cu anul 1860, pe plan mondial s-a manifestat o *tendință* de constituire a unei *societăți a salariaților marilor organizații*. Pentru foarte mulți, această tendință părea *inexorabilă* şi *ireversibilă*. Cea mai bine vândută carte din lume în anul 1965 – *Le défi américain*, autor Jean-Jeacques Servan-Schreiber – previziona şi anunța că până în preajma anului 1990 *patru cincimi din producția mondială urma să fie realizată în cel mult cincisprezece companii multinaționale americane, fiecare având sute de mii de angajați pe întregul glob*. Totuşi, chiar în momentul în care această carte se vindea în milioane de exemplare, *cursul evenimentelor a luat o altă turnură*. Producția şi vânzările în economia mondială au crescut de peste trei ori în aceşti ultimi treizeci de ani, dar de la mijlocul anilor şaizeci majoritatea marilor firme existente atunci – americane, britanice, germane, franceze, elvețiene şi chiar japoneze – au pierdut din cota lor de piață pe plan global. Dacă facem ajustările impuse de inflație, constatăm că doar un număr restrâns de firme au înregistrat o creştere, cu excepția celor care au recurs la fuziuni sau la achiziții.

În cei zece ani care au trecut de la mijlocul anilor ’80, exporturile de bunuri manufacturate aproape că s-au dublat. Cam 80–90% din această creştere s-a datorat firmelor mici şi medii. De fapt, dacă în trecut obişnuiam să vorbim *despre economiile de scară*, *am ajuns acum să discutăm din ce în ce mai mult despre neeconomicitatea companiilor gigant*.

Tendința spre o *societate* a salariaților marilor organizații a căpătat *avânt* după Primul Război Mondial şi, în special, după cel de Al Doilea Război Mondial. În 1914, înainte de izbucnirea Primului Război Mondial, marea majoritate a oamenilor care constituiau forța de muncă în fiecare țară dezvoltată nu erau nici independenți şi nici nu lucrau pe cont propriu. Ei erau angajați – aşa cum a fost marea majoritate a lucrătorilor încă din timpurile preistorice. Totuşi ei nu lucrau

[10] Peter Drucker, *Introducere. Spre noua organizație*, în *Organizația viitorului*, Frances Hesselbein, Marshall Goldsmith, Richard Beckhand (coord.), Bucureşti, Edit. Teora, 2000, p. 12–15 (subl.ns. – AN).

pentru organizație. Ei lucrau pentru stăpân ca argați și dijmași, ca vânzători în mici magazine sau ca ucenici și calfe în atelierele meșteșugărești. Numai muncitorii manuali din fabrici lucrau pentru organizație, ei constituind însă o minoritate – nu mai mult de 10% din totalul forței de muncă, și aceasta chiar și în țările puternic industrializate.

● Până în 1965, cel puțin patru cincimi din forța de muncă a țărilor dezvoltate – SUA, Germania, Marea Britanie și Japonia – a devenit *angajată* a organizațiilor. De fapt, programele președintelui Lyndon Johnson pentru *Marea Societate*, cum ar fi *Medicare*, presupuneau că până în anii 1990–1995 practic fiecare component al forței de muncă americane va deveni un salariat al unei mari organizații (urmând să beneficieze atât de asigurare de sănătate, cât și de pensie plătite de patron). Toată lumea a acceptat această prognoză, dar *cursul evenimentelor s-a schimbat*. Marea majoritate a componentelor forței de muncă în țările puternic dezvoltate lucrează într-adevăr *pentru* – sau cel puțin *cu* – o organizație. Totuși, într-o măsură din ce în ce mai mare, ei *nu* lucrează ca *salariați* ai *unor* organizații, ci ca *angajați temporar* pentru un *întreprinzător* care își *realocă munca din exterior*, ca specialiști care oferă *servicii* de expertiză etc.; ne îndreptăm spre *o societate* de *tip rețea*, și nu spre una a salariaților.

● Timp de mai bine de un secol – începând din 1860–1870, *organizațiile* s-au bazat pe *proprietate*. Firma tipică avea în *proprietate* sau cel puțin *controla* orice considera ca fiind *afacerea sa*. Firma se baza pe *comandă* și *control*. În zilele noastre, comanda și controlul cedează locul unor diferite alianțe, societăți mixte, participări minoritare, parteneriate, know-how și înțelegeri de marketing.

● *Redefinirea organizațiilor* în concordanță cu schimbările discontinue care se petrec în structura și comportamentul acestora. La aceste schimbări se mai adaugă și altele.

● *Schimbarea substanțială* a rolului diferitelor forme ale capitalului. Așa cum se știe, odată cu revoluția industrială, *capitalul industrial* a devenit „coloana vertebrală” a sistemului economic capitalist și forma determinantă a vieții economico-sociale. Spre sfârșitul secolului al XX-lea, locul principal și rolul determinant trec de la capitalul industrial la *capitalul financiar*, iar economia dobândește trăsături ce se conceptualizează *în economia* financiară. Lucrurile nu se opresc aici. Sfârșitul secolului al XX-lea și mai ales în începutul secolului al XXI-lea înregistrează o *nouă orientare* – așezarea societății și economiei ei pe bazele cunoașterii științifice, a științei. În acest context, *capitalul uman* își augmentează substanțial rolul și influențele sale asupra funcționării și evoluției societății și economiei ei. Adevărul este că acum are loc schimbarea radicală a raporturilor dintre actorii economici. Proprietarul forței de muncă *devenită marfă* își înstrăina această marfă prin vânzare-cumpărare pe piața forței de muncă, pe bază de contract, proprietarului capitalului material, tehnic și tehnologic care îl angaja în activitate. Capitalistul era și este *angajator*, proprietarul forței de muncă devine

angajat. Primul dispune, comandă şi controlează; cel din urmă se subordonează şi execută. În noile împrejurări, în societatea *informaţional-culturală* bazată pe ştiinţă, angajatorul şi angajatul îşi pierd determinările pe care le personificau – angajator şi angajat. Acum ambii sunt capitalişti, personificând fiecare una dintre formele de capital – capitalul material şi capitalul uman. Ca urmare, relaţiile mutuale ce se statornicesc între ei sunt raporturi de cooperare (colaborare) sau de parteneriat între doi actori economici – unul proprietar al capitalului material şi bănesc şi cel de al doilea proprietar al capitalului uman.

● *Motoarele principale* care propulsează această societate pe treptele scării istorice a progresului sunt învăţământul şi ştiinţa. Realităţile lumii contemporane atestă cu probe indubitabile că dezvoltarea mai accelerată a ştiinţei şi a învăţământului sunt *legi obiective* ale societăţii actuale şi viitoare şi *priorităţile priorităţilor* activităţilor economico-sociale. Învăţământul, fabrica/organizaţia producătoare de capital uman cu valoare autentică, trebuie *reinventat*; el trebuie să *PREVADĂ* viitorul, să *PRECEADĂ* celelalte structuri ale societăţii. Acelaşi trebuie să fie şi comportamentul cercetării ştiinţifice.

● O altă schimbare discontinuă vizează direct şi indirect raporturile dintre economia marfă şi economia non-marfă. Într-un mod considerat adesea paradoxal, evoluţia economiei contemporane înregistrează o creştere a ponderii economiei non-marfă. La aceasta se adaugă tendinţa tot mai accentuată de *demasificare* a producţiei, a activităţii economice.

● În ţările avansate din punct de vedere economic şi tehnologic, se înregistrează *tendinţa de creştere* a cererii şi ofertei de *mărfuri unicat*, asemănătoare în multe privinţe cu ceea ce se numea şi se numeşte *economie simbolică*.

● *Schimbarea structurii şi a corelaţiilor* dintre diferitele componente ale exportului şi importului, concretizate în accentuarea exportului de firme, în comparaţie cu exportul tradiţional de odinioară.

● Înmulţirea şi accentuarea paradoxurilor, incertitudinilor şi riscurilor din economie şi societate. Realităţile lumii actuale confirmă că, deşi ştiinţa a cunoscut un progres excepţional, în special în cea de a doua jumătate a secolului trecut, deşi omenirea cunoaşte o revoluţie ştiinţifico-tehnică şi informaţional-comunicaţională radicale, omenirea nu a avut niciodată în decursul istoriei sale un număr aşa de mare de probleme fără soluţie cum are în prezent. Nicicând numărul incertitudinilor şi al riscurilor nu a fost aşa de mare cum este în zilele noastre. *Problema convieţuirii* cu incertitudinile şi riscurile existente şi *problema gestionării* riscurilor şi incertitudinilor continuă să fie şi în prezent un mega-sistem de ecuaţii cu prea multe necunoscute.

● Numeroase sunt *schimbările discontinue* care se înregistrează în procesele integrării economice internaţionale şi concomitent în procesele de mondializare a vieţii economico-sociale.

4. **CONCEPTUALIZAREA**

Schimbările mai mari sau mai mici care au loc în societate şi în structurile ei, ca şi în lumea trecută şi prezentă, lumea nouă care se naşte şi care se configurează în gândire şi de către aceasta se exprimă în şi cu ajutorul cuvintelor, al limbii, al limbajului. La fel se întâmplă şi cu gândirea care se gândeşte. Michel Foucault spunea pe bună dreptate că, atunci când lucrurile şi cuvintele se despart, ochiul va fi destinat să vadă şi numai să vadă, urechea numai să audă, iar discursul are drept sarcină să spună ceea ce este, dar nu va fi nimic mai mult decât ceea ce spune. Nu ştim dacă avem dreptate, dar, în înţelegerea noastră, *cuvintele* care alcătuiesc vocabularul unei limbi articulate constituie *celulele* de bază ale acestuia. Ele reprezintă *asocierea* unui sens sau complex de sensuri (semnificaţii) şi a unui complex sonor. „Cărămizile" din care ele – cuvintele – se construiesc sunt *literele*. Cuvintele în structura cărora noţiunile, termenii, conceptele, categoriile, principiile şi legile ocupă un loc aparte prin sensurile/semnificaţiile pe care le asociază sau, altfel spus, prin realităţile pe care le acoperă, le subsumează şi le exprimă. Concomitent, cuvintele au primit „sarcina şi puterea" de a exprima gândirea, au dobândit statutul de „prefabricate" din care şi cu care se construiesc propoziţiile, frazele, paradigmele, teoriile şi discursurile. Locul şi rolul lor în structura, în componenţa vocabularului se dovedesc a fi substanţiale şi mult mai importante decât se consideră nu de puţine ori. Spunând acestea, avem în vedere, înainte de toate, că ştiinţa, rigoarea şi acurateţea vorbirii, pregătirea profesională şi nu în ultimul rând graiul în care se desfăşoară comunicarea dintre şi între oameni depind în măsură tot mai mare de *respectul* faţă de cuvânt şi cuvinte şi exprimă *nivelul* acestui respect. „O ştiinţă fără concepte – spunea Simion Mehedinţi – este o scară fără trepte." Aceeaşi idee – ideea elaborării şi utilizării unor concepte cât mai clare, mai riguroase, şi mai potrivite pentru reflectarea cât mai riguroasă a realităţilor pe care le subsumează –, exprimată, desigur, în forme şi stiluri diferite, *este prezentă* în gândirea şi acţiunea minţilor luminate din cele mai vechi timpuri. Confucius scria: „[...] puneţi ordine în denumirile şi definiţiile folosite... Când denumirile sunt incorecte, raţionamentele sunt incorecte; când raţionamentele sunt incorecte, treburile merg pe dos, uiţi să cultivi muzica şi ritmurile; când muzica şi ritmurile sunt uitate, pedepsele sunt disproporţionate în plus sau minus. Şi atunci poporul nu ştie încotro s-o apuce, nici ce să mai facă."

La rândul său, Rudolf Steiner sublinia că este „necesar să acceptăm a gândi în *concepte precise* fin cizelate, pregătite în prealabil; înainte de orice trebuie să avem înclinare pentru *puritatea* şi *claritatea noţiunilor*, să ştim ce vorbim atunci când folosim un *concept*... Trebuie să ştim ce înseamnă dacă spunem că *noţiunea* îşi are temeiul din punct de vedere formal în subiect, iar fundamentul în obiect. Ceea ce *noţiunea* are ca formă a sa proprie vine de la subiect, ceea ce are drept conţinut provine de la obiect."[11]

[11] Carl Albert Friedenreich, *Gândirea ca forţă creatoare*, Edit. Aldomar, f.loc., f.a., p. 9.

Epoca pe care o trăim, epocă în care schimbările discontinue cuprind întregul spaţiu geoeconomic, geosocial, geocultural al planetei, epoca în care ele se încrucişează, se intersectează, se influenţează reciproc, se presupun unele pe altele şi în acelaşi timp se resping reciproc, epocă inspirat numită de Charles Handy ca fiind *epoca iraţiunii*, a deschis un spaţiu foarte larg conceptualizării noilor realităţi care se configurează şi a intensificat necesitatea unei astfel de conceptualizări.

Cu ajutorul conceptelor şi al conceptualizării, omul şi ştiinţa construiesc sistemul/sistemele teoretico-ideatice care reflectă cu o anumită aproximaţie realitatea existentă. Tot cu ajutorul conceptelor, omul şi ştiinţa imaginează, configurează ideatic eventualele modele viitoare. Şi tot cu ajutorul conceptelor omul de ştiinţă construieşte diferite paradigme, modele, teorii şi alte construcţii teoretice care, pentru a fi recunoscute ca adevăruri, au nevoie de verificări, atestări şi confirmări.

Zonele cele mai descoperite în zilele noastre, în care nevoia de conceptualizare este atât de mare încât omul bâjbâie şi se poate foarte uşor rătăci, sunt, după părerea noastră, raporturile dintre dimensiunile nominale şi dimensiunile reale ale fenomenelor, proceselor şi stărilor economice, sociale şi culturale; raporturile dintre componentele reale şi cele virtuale ale economiei şi societăţii; conţinutul, trăsăturile şi perspectivele neteconomiei; raporturile dintre economie şi societatea umană pe de o parte şi natura înconjurătoare pe de altă parte; fundamentele teoretice ale eco-economiei, legile care guvernează mişcarea eco-economică, raţionalitatea, iraţionalitatea şi antiraţionalitatea modelelor de creştere şi dezvoltare eco-economică; spaţiul deosebit de întins, rămas încă neexplorat şi necunoscut al omului; modelele societăţii viitoare; descoperirea şi formularea unor „elemente periodice" noi pentru întregirea „tabloului mendeleevic" al universului în care trăim; reexaminarea raporturilor dintre ordine şi dezordine, dintre orânduială şi haos, dintre spontan şi conştient în economie şi societate; locul şi rolul culturii în societate şi economia ei şi, nu în ultimă instanţă, locul şi rolul *ideilor* în viitorul mai mult sau mai puţin apropiat/îndepărtat.

Rândurile noastre se încheie cu *speranţa* că viitorul va fi mai darnic cu cunoaşterea ştiinţifică, cu ştiinţa, şi ştiinţa va fi mai darnică cu lumini pentru viitor – eventual sintetizate într-un *nou organon* – care să cuprindă *noi reguli utile şi clare pentru îndrumarea minţii în cercetarea adevărului*.